www.kurdistannet.org
14-10-2006 8:30 بەکاتی ناوەندی ئەوروپا

حەمە رەشید هەرەس هونەرمەندی نەتەوە و نووسەری هەڵوێست ... ستیڤان شەمزینانی

Shamzini79@hotmail. com

(بۆچی گڵۆپێك دەبێت بەهونەر؟ بۆچی خانوویەك دەبێت بەهونەر؟ ئەی بۆچی ژیانمان نەکەین بەهونەر؟)
میشێل فوکۆ

هەرەس سەرلەبەری ژیانی کردۆتە هونەر، هونەرێك لەپێناوی مرۆڤدا، هونەرێك هەناسە بێت بۆ جەستەی نەتەوە و بڵندگۆیەك بێت بۆ ئازارە نەبڕاوەکانی گەل.

ئەو وەها تەماشای هونەر دەکات رەنگدانەوەیەکی خودیی نییەو دابڕاو و ئەبستراکت نییە لەژیانی کۆمەڵ، بەڵکو لای وی هونەر ئیلهامی خۆی لەقووڵایی کێشەو ژانەکانی کۆمەڵەوە وەردەگرێت، بۆیە هونەرەکەی هونەرێکی رووتە تەنیاو تەنیا بۆ مرۆڤ.

دروشمی ئەو هونەر لەپێناوی هونەردا نییە بەڵکو هونەر لای ئەو تیریکە ئاراستەی نیشانە ئینسانییەکان دەکرێت و لەهەمان کاتدا هونەر رێنوێنیکارو پێشەنگی ژیانی مرۆڤەکانە.

بەچاویلکەی کۆنپارێزیی و لەپەنجەرەی سەلەفییەتەوە ناڕوانێتە شانۆ بەڵام بەناوی نوێگەریشەوە هونەری خۆی دانەڕنیوە لەبەها پیرۆزەکان و ژیانی هاونیشتمانییەکانی. هونەر بەشێوەیەکی گشتی لەلای ئەو پەیامێکە کە دەبێت بگاتە مرۆڤەکان نەك ئەوەی تەنیا خاڵیکردنەوەیەکی زاتی بێت.

هەرەس وا تەماشای هونەر ناکات میکانیزمێکە بۆ بژێویی پەیداکردن و خۆژیاندن بەڵکو پێیوایە هونەر زۆرجار پێویستە لەپێناویدا بمری و مردن لەپێناوی گەیاندنی پەیامی هونەردا بەژیان دەزانێت، بەلای ئەوەوە مردنی هونەرمەند لەپێناوی پاکژ هێشتنەوەی پەیامە بنەڕەتییەکەی زۆرچاکترە لەژیانێکی شاهانە لەسەر حیسابی خنکاندنی بەهاو پەیامی هونەر، بۆیە هەرگیز ئامادەنەبووە هێلکەی خۆی بخاتە سەبەتەی هیچ دەسەڵاتێکەوە.

هەرەس وەك هونەرمەندێکی شانۆکار

شانۆ لای حەمە رەشید هەرەس هەڵوێستە نەك شتێکی تر، هەڵوێستیش لایەنگیریی کردنی هەمیشەییە لەنەتەوە و مرۆڤەکان بەبێ جیاوازیی.

(برێخت) پێیوایە (هەر گەلۆرێك بچێتە سەرشانۆ لەتوانایدا هەیە بینەر بخاتە گریان یان پێکەنین، بەڵام گرنگ ئەوەیە بینەر بکاتە خاوەنی هەڵوێست) .

هەرەس نایەوێت لەڕێی شانۆوە چێژێکی کەم خایەن و ڕاگوزەر بداتە بینەرەکانی بەڵکو خواستییەتی وا لەبینەر بکات بیربکاتەوەو ببێتە خاوەنی هەڵوێستی خۆی.
لێرەدا هونەر ئامانج نییە، بەڵکو هونەر هۆیە، هۆیەك بۆ گەیاندنی پەیامی هونەرمەند بۆ جەماوەرەکەی. کۆی ئەو شانۆیيانەی هەرەس بەدەرهێنان یان نواندن تیایدا بەشداربووە شانۆی سیاسی بوون، سیاسەت لەکارە هونەرییەکانی ئەودا بەشێکن لە خەباتی نەتەوایەتی، بەشێکن لە بەشداریی شۆڕشگێڕانە لەخەباتی ڕزگاریخوازیدا.
ئەدۆنیس-دەڵێت (من هەرگیز نەمگوتووە هونەر بۆ هونەرە، بەڵکو هونەر بۆ مرۆڤە، بەڵام هونەر بۆ جەماوەر نییە) . بەڵام لەساتەوەختێکدا هەموو دەرگاکانی وتن و گوزارشت داخرابوون، شانۆ چەکێکی کاریگەر بوو بۆ خەبات، زمانێك بوو بۆ گوزارشت، هەرەس لەو ڕۆژگارە تاریکانەدا هونەری وەك چەکێك بەکاردەهێنا، بەپێچەوانەی دیتنی (ئەدۆنیس) ەوە هونەر ئەوکاتە بۆ جەماوەر بوو چونکە لێوە فێری وانەکانی یاخی بوون لەدەسەڵاتی سەرکوتکەر و دیکتاتۆریی دەبوو، لێوە فێری گیانی بەرخۆدان و خۆراگریی دەبوو.
ئەوی ڕۆژی هەرەس هونەری ئاراستەی جەماوەر دەکردو چاکیش دەیزانی چۆن لەوەتەری هەرە هەستیار ی جەماوەرەکەی دەدا، بۆیە ئەو ڕۆژانە وا لەشانۆ دەڕوانرا (قوتابخانەی گەلە) و خەڵك سوێندیان بەپیرۆزیی شانۆ دەخوارد.
ئەو زەمەنە شانۆ مەسجێکی سیاسی پێبوو، پەیامی بەرگریکارانەی لەرۆحی نەتەوە پێبوو. لەو ڕۆژە سەختانەی ژێر چەپۆکی ریژێمی بەعسدا هەتاوی ئازادیی لەودیو پەردەکانی شانۆوە هەڵدەهات، هەموو بیرێکی بەگڕاچوونەوە و شۆڕشگێڕیی لەدیالۆگی شانۆکاراندا لەژێر لوغزێکی هونەریدا خۆیان پەنادابوو، ئیدی لەم سەروەختانەدا هەرەس شانۆی کردبۆیە قوتابخانەی کوردایەتی و هزری نەتەوایەتی و جۆشی ئەو جەماوەرەی پێدەدا کە لەژێر سێبەری تەوری دڕندەترین دەسەڵات و دەوڵەتی دنیادا دیل کرابوون.
هەرەس بەزمانێکی زۆر ئاسان و سادە و میللی کەڕەشۆکەکانیش تێیدەگەیشتن مەزنترین پەیام و دۆزی دەگەیاند، ئەو ڕقی لەو تەمومژ و گری سەیرو سەمەرانە بوو کەمێشکی بینەریان جەنجاڵ و سەرقاڵ دەکرد، ئەو وەك (فیتزگیراڵد) دەیووت (گرنگ وتنی شتی گەورەیە بەرێگەی ئاسان) .
ئەولایەنگری شانۆی ریالیزم بوو بەڵام ئەو ریالیزمە سۆشیالیستییە نا کە ببووە مۆدیلی ئەو ڕۆژگارانە، ئەو ڕیالیزمە نا لەپەنایدا گوندی کوردستان کاول دەکرا و فرمێسکی لەبۆ نیگاراگواو ڤێتنام هەڵدەڕشت، ئەو ڕیالیزمە مارکسییە وشك هەڵاتووە نا چیرۆکی بۆ خوارووی ئەفریکاو فەلەستین دەنووسی وەك ئەوەی لەوڵاتەکەی خۆیدا خوێنی مێشوولەش نەرێژرێت.
ریالیزمی هەرەس وێنەدانەوەی ئازارو نەهامەتی و مەینەتییەکانی گەلەکەی بوو، زمانی گوزارشت و هاواری ئەو بۆ دەربڕینی چەوساندنەوەکانی سەر گەلەکەی، شانۆ بوو.
لای وی ئێستاش شانۆ هەمان ڕۆڵ و پەیامی هەیە وەلی بە لەبەرچاو گرتنی گۆڕانی دنیاو واقیعی عەینی کۆمەڵگە، ئەو کاتێك شانۆی (بێفەڕ) ی لەسایەی دەسەڵاتی کوردیدا نمایشکرد دەیەویست لاپەڕەکانی گەندەڵی و سکەندالی فایلدارەکان هەڵبداتەوە، شانۆ لێرەدا جۆرێکە لەخەبات لەدژی گەندەڵی و میرابۆ پەنهانەکانی کورد.
گوگوڵ دەڵێت (هەرچەند بە بەرهەمەکانم پێدەکەنم نازانم بۆچی پێدەکەنم؟ بەڵام لەپشکنەردا دەزانم بۆچی و بەچی پێدەکەنم؟ چونکە لێرەدا توانیوومە زۆربەی کەموکورتییەکانی وڵات کۆبکەمەوە) .
(هەرەس) یش لە (بێفەڕ) دا زۆر بەباشی دەزانێت پەنجەی خستۆتە سەرکام برین و لەکام سوچ و گۆشەوە کەموکورتی و لاپەڕە ڕەشەکان هەڵدەداتەوە، هەر بەشەخسی خۆم کاتێك لەنێوەڕاستی ساڵی

2004 ئینتەرڤیویەكم لەگەڵیدا سازدا هەندێجار لەكاتی پێكەنینەكانیدا ئەم وتەزایەی گوگوڵ دەهاتەوە یادم چاك دەمزانی بەچی و بۆچی پێدەكەنی؟.

لەبەرئەوە شانۆ لای هەرەس قەزیەیە و چەكێكی كاریگەرە نەك ئەوەی شانۆ تەنیا بەتاڵكردنەوە یان كات كوشتن بێت كە ئێستا زۆربەی خەڵك وا لەشانۆ تێگەیشتوون.

ئاخر هەرەس دەزانێت چۆن مامەڵە لەگەڵ هونەردا دەكات، بۆیە دەتوانێت نایابترین كارمان پێشكەش بكات، دەزانێت نواندن چییە هەر بۆیە دەتوانێت سەختترین رۆڵ وازی بكات. ئەو دەزانێت هونەر لەپێناوی چیدا هەیە بۆیە واقیعیانەترین مامەڵەی لەتەكدا دەكات.

هەرەس نەك تەنیا نووسەرو دەرهێنەرێكی سەركەوتووە بەڵكو وەك ئاكتەریش خاوەنی نمایشتێكی ناوازەو نایابە، دەتوانێت لەیەك كاتدا رۆڵی ئیمپراتۆر و هەژارێكیش وازی بكات.

تایرۆف-دەڵێت (ئەگەر یەكێك لێم بپرسێت گرانترین بەشی هونەر كامەیە؟ پێی دەڵێم نواندن، خۆ ئەگەر پرسیارێكی تر سەبارەت بەئاسانترین بەشی هونەركرا ئەوە دووبارە هەر دەڵێم: نواندن) .

هەرەس چونكە مەلەوانێكی كارامەیە هەرگیز لەمەلەی نێو دەریا قووڵەكان ناترسێت، ئەگەرچی نواندن سەختترین بەشی شانۆیە بەلام رەنگبی لای ئەو ئاسانترینیان بێت.

لەبەرئەوەی توانیویەتی دەسەڵاتدار بەسەر شەپۆلدا بگری و پرشنگی ئەستێرە چنگیر بكات و لەبەرامبەر زریانی دڕندانەترین دەسەڵاتدار بوەستێت زۆر ئاسانتر لەوە دەتوانێت وەك هونەرمەندێكی یاخی و هەردەم سەركەوتوو ئامادەیی هەبێت.

ئەو بەلایەوە گرنگ نییە میدیاكانی حیزب و حكومەت گرنگی پێدەدەن یان نا، ئەوەی گرنگە بەلایەوە هونەرو گەیاندن و تەواوكردنی پەیامەكەیەتی، ئەوە دەیەوێت شتێك بخاتەسەر خەرمانی هونەرو كارێك تەواوبكات، ئیتر دواتر گرنگ نییە تاجی پادشای هونەری لەسەر دەنرێت یان لەگۆشەگیریدا دەخنكێرێت بەڵكو هەر لەبنەرەتەوە نایەوێت ببێتە وەحشی شاشە.

ئەو چونكە سەر بەرێبازی ئیلتیزامە لەهونەردا دەنگی خۆی خستۆتە پاڵ دەنگی چاپلین و وەك ئەو دەڵێت (گرنگ نییە دەركەوتوو بیت گرنگ ئەوەیە شتێك ببەخشیتە خەڵكانی دی) .

ئەو دەركەوتن و بە ئەفسانەكردنی ناوێت، هەروەك چۆن چاوەرێی هیچ پادشایەكی ئەم دنیا نییە لەكیسەی پر زێروزیو خەلاتی بكات و لەشانییەوە شەقاو بهاوێت، هیچ داواكارییەكی لەدەسەلات نییە مەگەر تەنیا ئەوەنەبێت خوازیایی ئازادییە لێیان، ئاخر ئازادیی مەرجی بنەرەتی هونەرو كاری هونەرییە، ئەگەرنا هەرەس مەلێكی ئەوەندە سرك و یاخییە بە داوی هیچ دەسەلاتێك ناگیری و بەپاداشتی هیچ خاوەن شكۆیەك دەستەمۆ نابێت.

دەیەوێت فەزاو زەمینەكی ئازاد برەخسێنێت تاكو بتوانێت پەیامە پیرۆزەكەی كەسی دەیە زیاترە لەكۆڵی ناوە بگەیەنێتە مرۆڤ.

جۆرج لۆكاچ – دەنووسێت (كێشەكە لەسەر ئەوە نییە هونەرمەند لەكۆندا خۆی بەسەربەست نەدەزانی چونكە ئەو قەت خوازیاری ئازادیی نەبوو، لەكاتێكدا لەدیدی هونەری ئەمرۆدا ئازادیی وەك پێداویستییەكی گرنگ و بنەمای هۆشیاریی هونەریی حیسابی بۆ دەكرێت) .

هەرەس چونكە بزنس مان و بازرگان نییەو خەون بەهیچ كۆشك و قەسرێكەوە نابینێت تەنیا بیری لای ئازادییە، چونكە حەزی لەئامێزگرتنی هیچ دەسەلاتێك نییە دەیەوێت مەلێكی سەربەست بێت و پر بەگەرووی خۆی هاوار بۆ ئازادیی بكات.

ئەو چونكە چاوی نەبریوەتە گەوهەرو زێری ئەشكەوتی تاریكی میرەكان دەتوانێت شەر بۆ ئازادیی بكات، لەبەرئەوەی لەئەندێشەیدا ئازادیی پێش هەر شتێكەو بگرە خەمی یەكەم و كۆتاییەتی.

هەرەس وەك نووسەرێكی سیاسی

کاتێك چاوپێکەوتن لەگەڵ (سارەماگۆ) کرا دەربارەی رۆمانی (دابڕانەکانی مەرگ) لەبەشێك لەوەڵامەکانیدا وتی (رەنگە ئەمە دوا ڕۆمان بێت من بینووسم، چونکە من هەموو شتێك نانووسم) .

هەرەس نە نووسەرێکی دەربارەو نەحیکایەتخوانی جەنگ و سەرکەوتنەکانی حیزب و نەمێژوونووسی سەرکردەکان، ئەو هەموو شتێك نانووسێت و دەنگی خۆی دەخاتە پاڵ دەنگی (برگیتا لیلپێرس) و دەڵێت (دەبی تەنیا ئەوشتانە بنووسرێت کە دەبێت بنووسرێن) .

لەبەرئەوە نووسین لەلای هەرەس پێویستییە و لەکات و شوێنی تایبەتی خۆیدا لەدایك دەبێت. وەك نووسەرێکی سیاسی و نەتەوەیی پێنووسەکەی بۆئەوە وەگەڕ خستووە تابیرێکی کوردانەی دوور لە خڵتەو ژاری داگیرکەران پێشکەش بەنەوەی داهاتوو بکات.

دەنووسێت تا مرۆڤ لەم وڵاتەدا رێزو شکۆی هەبێت، دەنووسێت تا پەڕەسێلکەکانی ئازادیی بەئاسمانی سامانڵدا بی ترس بفڕن، دەنووسێت بۆئەوەی دەستووری ئەم وڵاتە (بۆنی بوغوردی لی نەیەت)، دەنووسێت تا نەوەکانی داهاتوو کوێرو کاس و (موزمەعیل) نەبن و بەرچاوی خۆیان ببینن، دەنووسێت بۆئەوەی مافی منداڵان و بەساڵاچووان پارێزراو بێت.

دەنووسێت تا کۆتایی بەسکەنداڵی ژن کوشتن لەژێر ناوی ناموسپارێزیی بێت، دەنووسێت تا ئەم وڵاتە سەوزو گەش و ئاوەدان بێت و ڤایرۆسەکانی گەندەڵی زاڵ نەبن بەسەر ژیانی هاوڵاتیانی ڕووت و ڕەجاڵدا، دەنووسێت تا لەبێگەردترین ژینگەو لەژێر سێبەری دار ژاڵەیەکدا بەبی ترس و هەڕەشەی کولتوور دوو عاشق ژووان ببەستن و دەم لەنێو دەم نێن.

دەنووووسێت تا یاسای عەشیرەت و تەونی کەڵچەری هۆزو دەسەڵاتی دەستەو حیزب کۆتاییان پێبێت و کۆمەڵگە لەسایەی مەدەنیەتدا ئاهێکی شادیی هەڵبکێشێت، دەنووسێت تاچیتر تەقە لەخۆپیشاندان نەکرێت، دەنووسێت تا مافیاکانی سەربە دەسەڵات لەمە زیاتر یاری بەمەشاعیری سی ملیۆن مرۆڤی کورد نەکەن، دەنووسێت تا ژیان مانایەکی هەبێت.

دەنووسێت تا بیری نەتەوەخوازیی لای نەوەکانی داهاتوو چرۆ بکات، دەنووسێت بی ئەوەی هەناسەی تەنگ و ماندوو بێت تا کەرامەت بگەڕێتەوە بۆ مرۆڤی دڵشکاو و ڕەنجاوی کورد، بێوچان و بی پشوو دەنووسێت تا ماف و پێویستییەکانی مرۆڤ لەم وڵاتەدا ببنە دیفاکتۆ، دەنووسێت تا ژیانمان جیاواز بێت لەگەڵ مردن، دەنووسێت و هەرگیز لەنووسین ماندوو نابێت.

(عونسور مالیکی کەیکاوس) دەڵێت (رۆشنبیر ئەو کەسەیە لەچاکەی خەڵك ماندوو نابێت و لۆمەی کەس ناکات، ئەو کەسەیە کە ڕاستی بەنرخی گیانی دەکڕێت) .

هەرەس نەك هەرگیز ماندوو نەبووە لەداکۆکیکردن لەخەڵك، بەڵکو بەردەوام و رۆژ لەدوای رۆژ سوورترە لەسەر پرەنسیپەکەی و سەرتاپای ژیانی خۆی کردۆتە وەسیلەیەك بۆ ئەوەی مانایەك بگرێتەوە بۆ هەبوونی ئەو مرۆڤگەلانەی کە رۆژ نییە لەسایەی دەسەڵاتی فاشیستی کوردیدا بی حورمەتیان پێنەکرێت.

نووسین بۆتە خۆراکی ڕۆحی و بەشێك لە پێویستییەکانی ژیانی و تەنانەت بۆتە هەناسەی، هەرەس لە نووسیندا لایەنگری هەمیشەیی گەلەکەیەتی و لەگەڵ ئەو خەڵکە ڕەش و ڕووتەیە کە هیچ دەسەڵاتێك سڵی لەهاڕین و داپڵۆسین و بی مافکردنی نەکردۆتەوە.

هەمیشە لەسەنگەری بەرگرییدایە لەبەشخوراوان و ماف زەوتکراوان، قەڵەم وەك شمشێر لەڕووی جەللادەکانی دەسەڵات لەکێلان هەڵدەکێشێت، نووسین بەکاردەهێنی وەك پارێزەر و میکانیزمی بەرگریی لەهەر چەوساوەیەك لەوڵاتەکەیدا.

وەك بالانش – دەڵێت (ئەگەر بەردەوام لەم چڵ بۆ ئەو چڵ هەڵفڕی هەرگیز ناگەیتە ئەنجام) . هەرەس خاوەنی پرەنسیپی چەسپیوی خۆیەتی، ئەمرۆ لەسەر چڵی نەتەوە و سبەینی لەسەرلقە پۆپەی دەسەڵات

نییە، ئەو بڕیاریداوە بۆ هەمیشە وەك هونەرمەندو نووسەر لەسەر بەرزایی درەختی گەل بنیشێتەوە و هێلانە بكات، بڕیاریداوە مورەكەبی قەڵەمە بەبڕشتەكەی تا دوا هەناسەی ژیانی بۆ خزمەتی مرۆڤ بخاتەگەڕ.

هەرەس وەك تاراوگەنشینێك

شیعرێكی فارسی هەیە نازانم خاوەنەكەی كێیە، دەڵێت:

بشنە و ئەز نەی چون حیكایەت میكونەد
وەز جودابیها شكایەت میكونەد. (1)

هەردەم گوێم لەناخی هەرەسەو گوێم لەدەنگی حیكایەتەكانییەتی لەتاو دابڕانەكانی لەزێد، ئەو بەردەوام لەباخچەو گوڵزارە دڵڕفێنەكانی تاراوگەوە شینی قوڕاوو چڵپاوی وڵات دەكات، ئەو لەكەنار و ڕۆخی فیردەوسدا دڵی لای دۆزەخی زادگەیە.

ئەو بەتەنیشت مۆزەو میترۆو هێڵی شەمەندەفەردا ڕێ تەی دەكات و كەچی نیگای چاوی لەسەر مەزادخانەكانی وڵاتە، ئەو لەڕۆخی دەریادا بیردەكاتەوە و تینووی قومی ئاوی كانیاوەكانی كوردستانە، ئەو لەتەنیشت باڵەخانە بەرزەكانی ئەوروپاو ئەمریكاوە لەنگەری گرتووە كەچی عاشقی خانووە قوڕینەكانی گوندە، ئەو تەنیا بەجەستە لەوێیە ئەگەرنا بەڕۆح و ناواخن هەمیشە لەشەقامەكانی سلێمانی دەست لەملانی چێوارو دڵشاد مەریوانی پیاسە دەكات و لەژاوەژاوی چایخانەی شەعبدا چایەكی كەم ڕەنگ هەڵدەقوڕێنێت.

دووریی وڵات و غوربەت دووشتی كەم نین بەلایەوە، بەڵی ئەو ئازارێكی قووڵ و گەورەی وڵاتی لەدڵی خۆیدا هەڵگرتووە، ئەو ئازارەی تەنیا (لویس ئاراگۆن) دەتوانێت وەسفی بكات كاتێك لەپۆستەرە شیعرێكیدا دەڵێت:

بائەو هۆزانڤانە لەشار وەدەرنێین
چون لەشاردا جێیەكی وا فراوان نییە
ئەو ئازارە بگرێتە خۆی

پەراوێز:

(1) مانای شیعرە فارسییەكە (گوی ڕابگرن بۆ نەی چۆن حیكایەتێك دەكات و چۆن هاوار دەكات لەدەست جیابوونەوەی لە قامیشەڵان) .